

Forord

Dette nummer af Dansk Biblioteksforskning er et temanummer om evidensbaseret biblioteksudvikling og -praksis. Nummeret er hverken den første større fremstilling på dansk om evidens eller det første forsøg på at konkretisere, hvad evidensbaseret bibliotekssektoren kan indebære. Som eksempler på anbefalelsesværdige danske fremstillinger kan nævnes Bhatti, Foss Hansen & Rieper (2006), Mandag Morgen (2004) og Rieper & Foss Hansen (2007). Omkring evidensbaseret biblioteksudvikling i specielt BDI-sektoren på engelsk kan anbefales Booth & Brice (2004). Derimod repræsenterer nummeret det første forsøg på dansk på at præsentere og diskutere evidensprincipper i en bibliotekskontekst. Kulturministeriets Forskningsudvalg har støttet den bagvedliggende forskning med et beløb på 540.000 kr.

De ni bidrag repræsenterer både generelle og mere biblioteksspecifikke perspektiver på evidens i bibliotekssektoren og har også artikler med, der videregiver erfaringer fra Norge og Sverige.

Evidensbaseret biblioteksudvikling kan betyde flere ting. Vi har her valgt at benævne den evidens, der produceres af særlige evidensproducerende institutioner, som hård evidens, idet kravene til videnskabelighed her er relativt strenge, selvom de også kan variere noget alt efter om man bygger på den hierarkiske evidensstige eller på den mere problemstillingsafhængige evidensstypologi. Tilhængere af evidens-hierarkiet vil her typisk lægge vægt på, at evidens primært handler om, hvorvidt en indsats eller intervention virker eller ikke - altså effektivitet. Evidensstypologiens fortalere derimod peger på, at det afhænger af problemstillingens karakter, om det ene undersøgelsesdesign er

bedre end det andet. Drejer problemstillingen sig fx om, hvorfor en given indsats virker eller ikke virker - altså ikke kun om den virker eller ej - vil kvalitative studier repræsentere det optimale undersøgelsesdesign. Inden for sundheds-, social- og uddannelsessektoren er der herhjemme siden 1993 etableret centrale, nationale evidensproducerende organisationer, der samtidig indgår i et internationalt samarbejde.

Blød evidens finder vi fx hos den engelske biblioteksevidensguru, Andrew Booth (2004). Her forstås evidens primært som en integreret del af bibliotekarens daglige virke og ikke som et anliggende for specialiserede institutioner. Det er i henhold til denne forståelse praktikerne, der selv gennemfører de forskellige trin i forbindelse med tilvejebringelse af evidens: problemformulerer, identificerer kilder til evidens, gennemfører en litteratursøgning, vurderer den indsamlede evidens og anvender den på praksis og - ikke mindst - er ansvarlig for at sprede resultaterne og videndele med andre. Denne form for evidens opererer også med langt blødere videnskabelighedskriterier, idet relevant evidens også kan være baseret på praksiserfaring og brugertilbagemeldinger.

Artiklen ”Evidensbevægelsens institutionalisering og arbejdsformer” af professor Hanne Foss Hansen og forskningschef ved AKF, Olaf Rieper, sætter fokus på produktionen af systematiske reviews eller forskningsoversigter og de institutioner, der står bag. I artiklen opereres med begrebet evidensbevægelsen, hvor det belyses, hvordan den introduceres i Skandinavien, hvordan bevægelsen er organiseret, hvad der karakteriserer dens arbejdsform og i hvilken udstrækning bevægelsen kan ses som udtryk for en

ny form for videnproduktion. Et af artiklens eksplisitte formål har været at gå bag om den til tider noget unuancerede debat, hvor evidensbaseret af nogle debattører ses som et bidrag til et prioriteringssprog, der kan medføre markante kvalitetsløft og udgøre et nyt grundlag for dialogen med brugere og brugerorganisationer, mens mere skeptiske røster ser den som udtryk for et tal- og kontrolgruppetyranni. I artiklen præsenteres de metodologiske principper og centrale begreber, der er gældende for det internationale Cochrane (medicin) og Campbell (sociale forhold) samarbejde, ligesom der særskilt gøres rede for udviklingen i Sverige, der har en lang tradition inden for evidensbevægelsen og Norge, hvor tænkningen i de senere år er blevet opprioriteret.

Artiklen ”Kritik af evidensbevægelsen” af lektor Carl Gustav Johannsen, Det Informationsvidenskabelige Akademi, handler om den kritik, der herhjemme har været rettet mod evidensbevægelsen. Empirisk er artiklen baseret på lidt over 3.000 danske artikler fra perioden 2000-2010 fundet via Infomedia. Debatten har i meget stor udstrækning fundet sted inden for sundheds-, den sociale - og uddannelsessektoren. Især inden for sidstnævnte har kritikken været særlig højlydt. Derimod er det forbavsende lidt debat om evidens, som bibliotekssektoren har kastet af sig. Artiklen opererer med fem evidenskritiske positioner: 1) en videnskabsteoretisk begrundet, 2) en professionorienteret kritik baseret på trusler mod det professionelle råderum, 3) en kritik der forstår evidens som et udtryk for New Public Management, 4) en kritik, der lægger vægt på organisationskultur og endelig 5) en kritik, der hævder, at evidens skader kreativitet og innovation. Endelig forsøger artiklen at placere evidensbaseret praksis i relation til udbredte, beslægtede samfundsvidenskabelige teoridannelser.

Artiklen ”Evidensbaseret praksis i videnskabsteoretisk belysning” af professor Birger Hjørland, Det Informationsvidenskabelige Akademi, har fokus på de videnskabsteoretiske problemer i forhold til evidensbaseret medicin (EBM) og i forhold til evidensbaseret praksis (EBP) i BDI-sektoren. Der anlægges et nuanceret syn på evidens, idet der sondres mellem de ukontroversielle aspekter, som består i, at EBM skaber en øget interesse for videnskabelig kildekritik og dokumentation gennem en betydelig opstramning af kravene, og en række mere kontroversielle aspekter, som forfatteren ser i evidensbevægelsens

tætte tilknytning til bestemte videnskabsteoretiske positioner: empirisme og positivisme, en tilknytning, der kan være undertrykkende i forhold til andre videnskabelige paradigmer. Et andet kontroversielt aspekt ses i et ændret forhold mellem videnskabsbaseret praksis og samfundets bureaukrati. Artiklen konkluderer, at det er vigtigt, at forskere inden for alle domæner udvikler selvstændige holdninger til de fænomener, som de beskæftiger sig med. Det anbefales også, at termen evidensbaseret praksis udskiftes til fordel for ”forskningbaseret praksis.”

Artiklen ”Evidens og kreativitet” af studielektor Christine Nordentoft, Det Informationsvidenskabelige Akademi, behandler det aktuelle tema om sammenhængen mellem kreativitet og innovation på den ene side og EBP på den anden. Da både kreativitet og innovation er anerkendte mål som forfølges af biblioteksledere og udviklingschefer, er det interessant at se på, i hvilken udstrækning disse mål kanter med eller måske er i direkte konflikt med et ønske om at udbrede EBP i danske folkebiblioteker. Teoretisk bygger artiklen på aktuel forskning i kreativitet - Tanggaards kreativitetsteori - og innovation, hvor forfatteren når frem til, at forskere med speciale i innovation ikke ser opmærksomhed på forskningsbaseret viden som en hindring for kreativitet og innovation. Snarere tværtimod. Interviews fra 2010 med seks biblioteksledere og udviklingschefer repræsenterende alle regioner synes at bekræfte denne opfattelse, idet kun en enkelt informant giver udtryk for, at EBP kan tænkes at skade et biblioteks evne til kreativitet og innovation. Artiklen giver på grundlag af ledernes erfaringer et dokumenteret, bredt og nuanceret indblik i, hvordan man i dag arbejder målbevidst med kreativitet og innovation i danske folkebiblioteker.

Artiklen ”Evidens om bibliotekernes brugere” af professor Niels Ole Pors, Det Informationsvidenskabelige Akademi, rummer litteraturgennemgang af et vigtigt emne for biblioteker overalt. Målet med artiklen er at give en oversigt over den faktuelle viden, vi har om især folkebibliotekernes brugere og deres holdninger, præferencer, attituder samt adfærd, baseret på et udvalg af tidligere, større undersøgelser fra 2005 til i dag. Artiklen er på den måde beslægtet med genren systematiske review, der spiller en vigtig rolle inden for evidensbevægelsen. Artiklen gennemgår danske, norske og svenske undersøgelser, og samlet set søges der givet et bud på, hvad der kan ud-

drages af forholdsvis sikker viden om bibliotekernes brugere. Artiklen har kun medtaget undersøgelser, der har et vist analytisk og videnskabeligt ambitionsniveau samtidig med, at der også er lagt vægt på at repræsentere forskellige metodiske tilgange. Artiklen afsluttes med nogle internationale perspektiver. Et centralt resultat i artiklen er, at brugerne i langt de fleste undersøgelser fremtræder forholdsvis traditionelle i deres adfærdsmønstre og i deres præferencestruktur, men det understreges ligeledes, at brugerne adfærd i stor udstrækning er styret af udbuddet af ydelser og at brugerne i meget høj grad har taget digitale tjenester til sig. Endelig peges der på en vis uoverensstemmelse mellem professionens konstruktion af brugerne og deres behov og brugernes faktiske adfærd.

Del to i temanummeret omfatter fem kortere artikler, der tilsammen prøver at levere en status for EBP i Danmark, Norge og Sverige. Da delrapporterne berører forskellige aspekter, har artiklen ”Evidensbevægelsen i Norden: Danmark, Norge og Sverige” af lektor Carl Gustav Johannsen til formål at levere et samlet overblik over evidensbevægelsens gennemslagskraft - eller måske snarere - mangel på samme i de nordiske lande. Det belyses, hvornår EBP ideerne ankommer og slår igennem i Norden, hvilke bibliotekstyper, der bliver berørt, hvilke aktører (udviklere, formidlere og autoritative instanser), der er i spil, og hvordan ideerne bliver modtaget og oversat til en bibliotekskontekst i det enkelte land. Empirisk er artiklen baseret på interviews og litteraturstudier.

Herefter følger en artikel ”Informationsspecialisters informationssøgeadfærd ved sygeplejefaglige litteratursøgninger - med udgangspunkt i EBLIP” af cand.scient.bibl, Iben Brøndum, ansat på Psykiatrisk Forskningsbibliotek, Aarhus Universitetshospital, Risskov og cand.scient. bibl., Hanne Munch Kristiansen, leder af Psykiatrisk Videncenter, Aarhus Universitetshospital, Risskov. Artiklen har til formål at afdække informationsspecialisters søgeadfærd ved litteratursøgninger indenfor sygepleje. Gennem 10 strukturerede kvalitative interviews belyses informationsspecialisters søgeadfærd, og der analyseres søgestrategier indsamlet af interviewpersonerne. Undersøgelsen repræsenterer i antologien et eksempel på, hvordan praktikere gennem egne undersøgelser og inden for rammerne af EBP konceptet forsøger at

udvikle deres praksis og videndele gennem evidensbaseret af praksis.

Situationen i Norge belyses i to særskilte artikler. Folkebibliotekernes tilgang belyses i 1. ammanuensis Tord Høiviks, Høgskolan i Oslo, artikel ”Produksjon og innovasjon: kunnskapsbasert praksis i norske folkebibliotek.” Den sætter fokus på det både spændende og anspændte forhold mellem systematisk kundskab om norske folkebiblioteker og bibliotekernes daglige praksis. Den centrale, nationale aktør på folkebiblioteksområdet fra 2003-2010, ABM-utvecklings rolle beskrives og analyseres. Det påpeges bl.a. på baggrund af aktuelle norske bibliotekscases, at et bedre samspil mellem empirisk viden og praksis er påbegyndt i norske folkebiblioteker.

De norske forskningsbiblioteker dækkes af høgskolelektor, Lena Victoria Nordheim, Senter for kunnskapsbasert praksis, Høgskolen i Bergen i artiklen ”Kunnskapsbasert praksis i norske fagbibliotek.” Artiklen beskæftiger sig med de mangeartede aktiviteter, der finder sted specielt i norske forskningsbiblioteker indenfor medicin i tilknytning til EBP eller Kunnskapsbasert praksis, som man har valgt at kalde det i Norge. Blandt de ret omfattende aktiviteter kan nævnes kurser, seminarer, etablering af en særlig videreuddannelse og besøg af prominente, internationale evidenseksperter, samt læsegrupper.

Artiklen ”Evidence based library and information practice (EBLIP) i Sverige” er skrevet af Lotta Haglund, Karolinska Institutets Universitetsbibliotek, i Stockholm. Artiklen fokuserer på emner som barrierer og hindringer for EBP og EBLIP i bibliotekerne, hvilken rolle og status evidens har i forhold til BDI-uddannelser i Sverige, centrale aktører såsom Svensk Biblioteksforenings indsats, samt vidensniveau - eller rettere: det mangelfulde vidensniveau med hensyn til EBP i de svenske folke- og forskningsbiblioteker.

Som det fremgår af ovenstående artikelgennemgang fokuserer dobbeltnummeret om evidens i meget høj grad på spørgsmålet: ”Hvorfor evidens?” og artiklerne peger i forskellig grad på anvendelse af evidens i bibliotekerne - ikke som et universalværktøj til enhver kontekst, men som et specialiseret værktøj som støtte til beslutningstagen, problemløsning og legitimering i forhold til specifikke situationer og kontek-

ster. Svar på hvordan evidens kan implementeres i biblioteker, er derimod ikke nærværende antologis hovedsigte. Vi håber derfor inden længe at kunne præsentere en bog indeholdende mere konkrete og praksisnære anvisninger på, hvordan man kan arbejde med evidens i bibliotekssammenhænge.

God læselyst

Carl Gustav Johannsen og Niels Ole Pors.

Referencer

Bhatti, Y, Foss Hansen, H & Rieper, O (2006). *Evidensbevægelsens udvikling, organisering og arbejdsform - en kortlægningsrapport*. København: AKF Forlaget.

Booth, A & Brice, A (eds.) (2004). *Evidence-based practice for information professionals - a handbook*. London: Facet Publishing.

Mandag Morgen (2004). *Virker velfærden - et debat oplæg om evidens og velfærd*. Huset Mandag Morgen.

Rieper, O & Foss Hansen, H (2007). *Metodedebatten om evidens*. København: AKF Forlaget.